

LIVRUSTKAMMARENS METOD FÖR AVBILDNING AV VAPENSTÄMPLAR.

Av

GEORG W. FLEETWOOD.

En viktig faktor i den historiska vapenforskningen är studiet av vapensmedernas signaturer och stämplar. Dessa stämplar, som i de flesta fall äro med stans inslagna i vapnet, äro, utom det att de lämna upplysning om vapenhantverkaren och vapnets tillverkningsort, ofta av stor betydelse för bedömandet av så väl vapnets ålder som äkthet. Då stansen vid inslagning i hård metall fort förbrukades, använde samma mästare ofta nya stämplar, och man kan många gånger genom jämföring av stämplarna få fram hans äldre och senare använda stämplar. Då även mången gång de framstående mästarnas stämplar förfalskades, kan man stundom med jämförelse av stämplarna sluta sig till om vapnet är förfalskat eller äkta.

Men att sålunda studera och jämföra på vitt skilda orter befintliga vapens stämplar har, då stämplarna ofta ej tydligt nog framträda på en vanlig fotografi av vapnet, varit förenat med svårigheter, och ett känbart behov har alltså uppstått att finna en lämplig metod för stämplarnas reproducering.

Vid reproduktion i tryck är en exakt avritning av stämpeln den bästa reproduktionsmetoden. Emellertid är en sådan avbildning icke tillräcklig för vapenforskaren. Stämplarna äro ofta djupt nedslagna och stämpelbilden har i många fall avsevärd relief, och dessa mått på höjden och djupet komma aldrig fram i en rätt uppifrån tagen teckning. Att taga direkta avtryck av stämpeln har därför blivit ett

önskemål. Ty i många fall kan man blott genom noggrann mätning finna om två stämplat äro slagna med samma stans eller icke.

Många metoder för avtryckning eller avgjutning av stämplat ha försökts både här i landet och utrikes, utan att man vunnit ett fullt nöjaktigt resultat. Man fordrar icke blott en exakt kopia av stämplat utan även en varaktig sådan. Så har bl. a. doktor Camillo List vid Hofmuseum i Wien använt metoden att nedprässa en mjuk blyskiva i stämplat. Av det härvid erhållna negativa avtrycket togs sedan en gipsavgjutning. Gipsens enfärgade massa lämpar sig väl för fotografering och reproducering i ljustryck, men avtrycken få dock sällan tillräcklig skärpa, och metoden är oduglig för ömtåligare i guld och mässing slagna stämplat, som kunna taga skada av inbankningen av blyet. Blyavtrycken äro även i längden ovaraktiga och utsatta för vittring. En metod, som användes av tennforskaren ingenjör Albert Löfgren i Stockholm vid avgjutning av stämplat på tenn, är att i stämplat nedprässa en uppvärmd limmassa, som, sedan limmet åter stelnat, lätt lossas från stämplat och lämnar ett mycket skarpt och gott avtryck. Emellertid stelnar aldrig limmassan till hårdhet utan förblir elastisk, så att förskjutning av avtryckets proportioner lätt kan uppstå, och en vidare reproducering av det sålunda erhållna negativa avtrycket svårligen låter sig göra.

Vid riksarkivet (les archives générales du Royaume) i Brüssel användes för avgjutning av medeltida vaxsigill en uppmjukad gutta-perkamassa, som trycktes över sigillet; på det sålunda erhållna negativa avtrycket tog man sedan en fällning i koppar på galvanoplastisk väg. Man erhåller härvid en noggrann och för alla tider varaktig avgjutning av sigillet. Det är denna metod, som ligger till grund för den av mig i Livrustkammaren använda avgjutningsmetoden för vapenstämplat. Sedan jag lyckats utbyta gutta-perkamassan (som har samma fel som ovannämnda limmassa) mot grafiterat vax, är metoden följande:

Sedan stämplat omsorgsfullt rengjorts, uppmjukas ett stycke vax och formas till lagom storlek för att fylla stämplat. Därpå fuktas vaxets yta för att ej klibba och prässas sedan hårt och helst med ett enda kraftigt tryck ned i stämplat. Sedan lossar man

vaxet försiktigt och låter avtrycket stelna på svalt ställe. Av det sålunda erhållna negativa vaxavtrycket tager man sedan en kopparfällning enligt vanlig metod för galvanoplastiska avgjutningar och erhåller alltså en exakt avgjutning av stämpeln.

Fällningen i koppar utföres av klichéfabrikanter och dessa tillhandahålla även lämpligt vax för avtrycken. Man har alltså blott att vid besök i museer eller samlingar medföra ett stycke vax och själv därmed taga avtryck av de stämplat man önskar, samt sedan inpacka avtrycken, som vid tillfälle kan översändas till klichémakaren för fällning i koppar.

Till sist något om metodens fördelar och nackdelar. Beträffande de förra må nämnas, att vaxet i mjukt tillstånd är synnerligen känsligt för avtryck, så att de mest hårfina sådana kunna tagas, varför även metoden kan användas för avgjutning av de i allmänhet vida mindre guld- och silverstämplarna. Dock ligger även metodens största nackdel just hos vaxet. Det är nämligen mycket svårt att nöjaktigt uppmjuka vaxet utan att använda eldslåga, men att medföra spritlampa el. d. i museisalar är för eldfara förbjudet. Avgjutningen måste därför företagas i lämpligt rum utanför museisalen. Vid avgjutning av större stämplat är det också synnerligen svårt att med ett enda tryck nedprässa vaxet, och med flera tryck uppstår lätt förskjutning av vaxet i stämpeln, så att avtrycket blir dubbelt och oskarpt och sålunda odugligt; man måste för att undvika detta taga flera avtryck av samma stämpel och noggrant jämföra dessa, till dess man erhållit två fullt lika avtryck. En av huvudolägenheterna är dock att vaxet även i kallt tillstånd är så mjukt, att avtrycken mycket lätt kunna skadas vid inpackning och av värme, innan de hunnit till klichéfabrikanten och blivit omsatta i koppar. Därför kan man aldrig handskas nog försiktigt med de negativa avtrycken, och inpackningen av dem bör ske synnerligen omsorgsfullt.

För metodens vidare utveckling vore därför önskvärt att finna ett bättre, mera hårdnande ämne än vaxet för de negativa avtrycken. Kunde man finna ett ämne, som lika lätt som vaxet lät sig nedtryckas i stämpeln, men därefter fullständigt hårdnade, skulle det i

många fall vara onödigt att återigen av dessa taga de positiva avtrycken, utan man skulle endast behöva insamla negativen, som, om dessa vore hållbara, när som helst skulle kunna tjäna som stamp för ett positivt avtryck.

Med hopp om metodens vidare utveckling i denna riktning, vill jag dock tillägga, att den i sitt nuvarande skick fungerar synnerligen bra vid omsorgsfull användning, och är helt visst den bästa hittills förefintliga metod för insamlandet av avtryck av vapensmedernas stämplor.

Metoden är, som även ovan nämnts, användbar för alla andra liknande stämplor, såsom guld- och silverstämplor, tennstämplor, etc., även sådana som äro inslagna i trä, såsom stockmakares, möbelsnickares m. fl. dylika.